

LLIBRES

David Iñíguez^(*)

EL VESPER DE LA GLORIOSA

Ed. Llibres de Matricula. Calafell 2002.

Em plau avui dir quatre paraules sobre aquest treball ara editat i no m'estaré, d'entrada, de qualificar-lo de magnífic. Diversos factors vénen a coincidir per justificar el meu adjectiu, i els que seguiran, però n'hi ha un d'especialment remarcable d'entrada: no sempre un estudi sobre una temàtica d'història local té, com en el cas d'*El vesper de la gloriosa*, una dimensió temàtica que el situa en l'àmbit de la història diguem-ne general; sovint el que fan els estudis d'història local és aportar dades que després permeten als historiadors fer interpretacions i treure conclusions sobre els esdeveniments succeïts en un àmbit molt més ampli que l'espai d'una comarca.

D'aquí que una de les virtuts del treball d'en David Iñíguez, aquell regust que ens queda quan hem clos la seva lectura, és la d'entendre que durant una colla de mesos una bona part de la història de la Guerra Civil va ser protagonitzada directament per les esquadretes que van utilitzar els camps d'aviació situats en aquest espai nostre que anomenem el Penedès històric. Fins i tot l'autor és el primer que cerca una explicació al tema de per què l'Estat Major considerava indispensable tenir una gran xarxa de camps d'aviació arreu de la península; això suposava avantatges, però també complicacions per la manca de personal de suport per a les esquadretes.

Un llibre sensacional per la feina d'anys que hom veu clar que hi ha al darrere, per la impressionant quantitat de dades que

aporta com a resultat d'una labor magnífica i tenaç de recerca documental, però també d'història oral, cercant els protagonistes d'aquelles jornades del 1938 i 1939 que encara són vius, sovint contrastant i corregint aquelles errades de dades o indicacions concretes que el temps ha desdibuixat en la memòria dels que ho van viure, un exemple excel·lent d'història oral contrastada, tal com ens explicava no fa molts dies Antoni Gavalda, professor de la Universitat Rovira i Virgili, en una conferència organitzada per l'IEP. Afegim-hi a més l'impressionant conjunt documental de més de setanta fotografies o documents que completen el volum.

El resultat de tot plegat és un llibre sensacional, editat amb tota cura i discreció pels bons amics Montoliu i Santacana, de Calafell, però que jo crec que, si es pot completar amb temes que li són propers i que l'autor apunta com a pendents per a estudis propers, com és el cas de l'escola de capacitat de pilots que hi va haver a Subirats, la presó per a pilots i tripulants capturats, prop dels Monjos, i la reparació i manteniment dels aparells i el seu muntatge, també prop dels Monjos, llavors se'n podria fer un volum d'aquells de regal, de pela llarga, amb fotografies a pàgina sencera.

És clar, el resultat de tot plegat suposa una aportació veritablement important al coneixement de la història contemporània del nostre país, i també del nostre Penedès. Es tracta certament d'un llibre tècnic, amb constants referències bibliogràfiques, indicacions concretes i notes a peu de pàgina, però us puc assegurar que jo que l'he llegit, tot i que del tema no en sabia ni un borrall, en cap moment m'atreiria a dir que el llibre se m'ha fet pesat

per l'excés de detalls tècnics. És un volum, per tant, que us recomano a tots, un volum de lectura amena sense deixar de ser una base de dades i de consulta imprescindible.

Diguem quatre coses del seu contingut i que siguin després l'autor i els editors que ens en parlin. El llibre és articulat des d'una metodologia estricta, que és la bona per treballar un tema tan dispers com pot ser aquest, però que també necessita una exposició ordenada: primer fa una introducció àmplia al paper de l'aviació durant la Guerra Civil i en especial a Catalunya des del bàndol republicà, amb atenció remarcada als aparells, una referència clara als *xatos* i els *mosques*, que van ser els protagonistes principals d'aquell vesper de la gloriosa. Hi ha també tot el que fa referència a la creació d'escenaris, és a dir, el procés de selecció i preparació d'un camp i totes les instal·lacions, i l'impacte local que suposava, és a dir, la creació dels diversos camps d'aviació, per passar tot seguit a la seva trajectòria operativa, o sigui, el seu funcionament, la seva història i el conjunt patrimonial que aquests tenien i el que d'ells ens ha quedat. Finalment hi ha la proposta d'un itinerari per tal de poder visitar el que en l'actualitat en queda, d'aquest conjunt.

El volum estudia el camp dels Monjos, que sembla que va ser el primer, i ens informa sobre les seves característiques, ubicació, impacte negatiu en els pagesos afectats, els edificis i altres dependències, els refugis, les residències dels pilots i del conjunt de cap a un centenar de persones que amb ells es movien, i comenta amb detall tot el que ha esbrinat de la vida en aquest camp, si és possible dia per dia, les esquadretes que hi van passar, les persones que les formaven, etc.

En el cas concret d'aquest camp dels Monjos, esmenta un parell de bombardeigs que van afectar també la població, amb víctimes civils, i jo aprofitaré per comentar-li a l'autor

que fa una colla d'anys vaig entrevistar un home ara ja traspassat, un dels històrics de la Creu Roja a Vilafranca, i entre les anècdotes que em va explicar hi havia la d'un diumenge a la tarda o un dia festiu que aquí a Vilafranca estaven ballant al Casal, vull creure que ell era encara molt jove, quan van aturar el ball i des del mateix escenari van informar que havien bombardejat els Monjos i van demanar a la gent que hi anés a ajudar. M'explicava l'home que tothom va agafar el mitjà de locomoció que tenia, molts a peu per la mateixa via del tren, van baixar fins als Monjos a donar socors, l'home m'ho va explicar com si es tractés d'un bombardeig proper a l'estació i jo no entenia quina importància estratègica podia tenir una estació tan petita com la dels Monjos, però potser es referia a un dels bombardeigs que s'esmenten en aquest llibre, tot i que crec que es diu que van ser a primera hora del matí i en el record d'història oral d'aquest testimoni era a la tarda o vespre.

Certament, una feina impressionant que té les mateixes característiques en el camp del Pla o de Sabanell, el de Pacs, oficialment dit de Vilafranca, i l'aeròdrom de Santa Oliva que va tenir una certa continuïtat després de la Guerra Civil.

És en definitiva un llibre que ens permet entendre l'important paper que va jugar l'aviació en la Guerra Civil, en un entorn en el qual les forces de l'eix feixista presentaven ja alguns dels que després serien protagonistes de la Segona Guerra Mundial, i on també apareixien les aportacions realitzades per l'enginyeria soviètica i, en alguns detalls de motors, per la nord-americana, tot això, especialment, a partir del moment que s'estableix la batalla de l'Ebre, i permet comprendre el que va suposar tot plegat per a les poblacions afectades.

Un treball extraordinari que crec que mereix la nostra més sincera felicitació. Moltes

gràcies, David Iñiguez, i moltes gràcies també als amics dels Llibres de Matricula per haver-lo publicat.

J. S. i B.

(*)Parlament de presentació del llibre el dijous dia 16 de gener del 2003 a la llibreria L'Odissea, acte organitzat per l'Institut d'Estudis Penedesencs.

Baltasar Porcel^(*)

LES MANIOBRES DE L'AMOR. TOTS ELS CONTES, 1958-2001

Ed. Destino. Barcelona 2002.

EL DRAMA I LA MAR. ENTREVISTA AMB JACINT VERDAGUER

Ed. Proa. Barcelona 2002.

Com diria el malaguanyat Antoni Sabaté Mill, també són ganes de fer volar coloms això de demanar-me que digui quatre coses dels dos darrers llibres del mestre Baltasar Porcel, aquests *Les maniobres de l'amor. Tots els contes, 1958-2001* i *El drama i la mar*, i ho dic des del record del mestre Antoni Sabaté Mill, però també des de l'evocació d'aquell universitari que era jo cap a meitats dels anys setanta quan la lectura de *Cavalls cap a la fosca* de Baltasar Porcel —com em va passar també amb *Ventada de morts* de Pep Albanell o *Conversación en la Catedral* de Mario Vargas Llosa— em va permetre entendre que hi havia un món literari amb majúscules al qual sols podria accedir com a lector entusiasta i adeletrat, però no pas com l'escriptor que sempre havia somniat ser. Però vet aquí que el destí sortós em convida avui a intentar ajustar quatre paraules sobre la persona i l'obra de Baltasar Porcel, de forma que en comptes de refusar la invitació —com hauria fet qualsevol

amb quatre dits de seny— i limitar-me a seure aquí a baix, escoltar i aprendre, intentaré apuntar quatre coses, si pot ser sense dir massa bestieses, i convidar Baltasar Porcel a parlar d'aquests darrers treballs seus.

Apuntem d'entrada quatre detalls bio i bibliogràfics d'aquest senyor assegut al meu costat. Nascut a Andratx el 1937 en una família illenca de pagesos i mariners. Persona amb una ben sòlida formació, ben aviat el trobarem en línia amb els moviments europeus d'empenya, en concret els existencialistes francesos i el neorrealisme italià, del qual hi ha petjades als seus primers treballs narratius, entre aquests algun conte del volum que ens ocupa, però especialment a *Solnegre*, novel·la que publica el 1961.

Justament a principis dels anys seixanta Porcel situa la seva residència laboral a Barcelona, on treballa en el camp del periodisme i en concret en el de l'entrevista a les pàgines de *Serra d'Or* i a «Los encuentros» a les pàgines de la històrica *Destino*. D'aquests anys és també algun dels seus primers llibres de viatges o sobre temàtica mallorquina, com és el cas de *Viatge literari a Mallorca*, del 1967, a més d'altres treballs en forma de volum sobre aspectes de política internacional, la Xina o el conflicte entre àrabs i israelians.

Parlar d'un autor cosmopolita no vol dir que en la seva extensa producció hagi oblidat el tema mariner, una línia novel·lística en la qual cal remarcar el volum de narracions *La lluna i el Cala Llamp* del 1963, o la vida de poble a *Difunts sota els ametllers en flor* (1970), que recordo llunyana com una lectura dels meus anys de batxillerat.

Després vindria aquella fita que ja he esmentat de *Cavalls cap a la fosca*, del 1975, on es fa evident un estil molt personal, ben segur, i inconfusible —ho remarcaré altra volta en

aquests dos volums que avui es presenten— en el qual el personatge d'un jo narrador se situa als paràmetres del cosmopolita París i des de múltiples històries fa una immersió cap a la fosca del seu passat personal i familiar, el d'un entorn ben diferent d'aquell centre metropolità, un contrast i una oposició que és sempre present en la seva obra.

Si resseguim la seva producció podem esmentar les línies barroques de *Les pomes d'or*, del 1980, o d'*Els dies immortals*, del 1986. Podríem fer especial atenció a *Les primaveres i les tardors* del 1986, on retorna a les essències familiars de la seva terra illenca, o a la Barcelona de *Lola i els peixos morts*, del 1994. En aquesta aparent antítesi temàtica que emmarca l'obra de Porcel potser es destaca *Ulisses a alta mar*, del 1997, on es reflecteix clarament l'alternança entre la ciutat i el seu caos i l'illa mediterrània d'Orlandis (la seva Andratx), l'espai on els sentits són pletòrics. Els temes són els de sempre: el pas del temps, la mort, l'escriptura com a acte de pervivència... Els seus darrers treballs són *El cor del senglar*, del 1996, de l'any passat *L'emperador o l'ull del vent*, obra de volum i envergadura més que notable, i ara els dos volums que presentem.

Posat que això no fos suficient esmentem en la seva biografia una col·laboració constant a les pàgines de *La Vanguardia* i la presidència de l'Institut d'Estudis Mediterranis del 1989 fins al 1999. Bona part de la seva obra ha estat reconeguda amb els premis més significats de la novel·lística catalana i el 1991 es va iniciar la publicació de les seves obres completes.

Com que la meua feina és la docència, permeteu-me una síntesi d'aquelles que poden ser aclaridores, tot i pecar d'excessivament simplista perquè en el fons les coses no són mai del tot ni blanques ni negres. Si partim de la base que la narrativa catalana no compta amb una tradició en les línies temàtiques més

cosmopolites, haurem de concedir que bona part dels creadors de ficció del segle XX a casa nostra han patit i pateixen una certa síndrome de ruralisme, el que va enaltir la Víctor Català i que va tenir en la Rodoreda una creadora de primera línia, una línia que no és la de la Catalunya ciutat dels modernistes sinó la d'una certa Barcelona, com pot ser la del barri de Gràcia. Vet aquí que aquests paràmetres ruralistes han perdurat fins als nostres dies i la prova n'és la producció de Jesús Montcada.

L'altra línia és la de la contradicció de la pròpia vida, aquells que voldrien viure en l'espai urbà i patir els seus condicionants sense renunciar al pairalisme dels seus orígens. Aquest és el cas, penso jo, de bona part de l'obra de Baltasar Porcel. Justament d'alguns aspectes de tot això en van parlar Santiago Gamboa a l'encontre d'escriptors "Kosmópolis" celebrat a Barcelona la setmana passada, els narradors llatinoamericans es van autorreivindicar com a cosmopolites i urbans, en oposició al realisme màgic de García Márquez en aquella Kosmópolis 002 I Festa Internacional de la Literatura celebrada al Centre de Cultura Contemporània de Barcelona.

El drama i la mar

Apunto quatre notes d'aquest volumet dedicat a l'obra de Jacint Verdaguer en l'any del seu centenari. Dir d'entrada que no es tracta d'un treball de divulgació, ni falta que feia, que d'aquests ja n'hi ha massa. El bon amic i llibreter Enric de la Cruz em comentava que té al prestatge quatre antologies del poeta de Folgueroles, sense cap incidència de vendes prou significativa com per ser referenciada com un augment de l'interès del públic lector per la poesia o per Verdaguer.

Aquest de Porcel és un treball de lucidesa directa sobre un encontre fictici entre dos creadors literaris, cap dels dos fàcil, ambdós exigents, amb la diferència que Porcel juga

amb l'avantatge d'un segle, aquell avantatge que fa possible un ampli sentit crític.

Amb l'afegit d'alguns fragments de la poètica verdagueriana, no pas per exemplificar sinó per a justificar una opinió basada en arguments de diàleg, Porcel encara una entrevista amb el poeta de Folgueroles entorn dels seus aspectes més discutibles, els d'una personalitat que era contradictòria en ella mateixa. La seva pertinença a un món rural, la ruralia en la temàtica de la seva producció, però també l'exotisme imaginatiu de *L'Atlàntida*, jo voldria que Baltasar Porcel ens expliqués si hi ha en la literatura catalana un creador de primera línia com Verdaguer amb un panorama de contradiccions existencials tan ampli.

En el diàleg, Porcel li retreu al sacerdot la seva desconexió dels moviments renovadors de la poètica del seu temps, fora de les barraques hispàniques, potser perquè Porcel fa d'aquest llibre un instrument de reivindicació indirecta de les propostes i actituds cosmopolites, metropolitanes i europeistes, mentre Verdaguer mirava una Espanya rànica, la del poeta Zorrilla, o l'occitanisme de Frederic Mistral, i no pas l'Europa dels Hölderlin, Leopardi o Rimbaud. L'alternativa de Verdaguer és l'església dels pobres, un franciscanisme que queda fora de la comprensió dels moviments socials i revolucionaris que havien de marcar el seu temps.

En el soroll de fons hi ha també el tema dels exorcismes i el poder de l'Església catòlica, justament de la mà de Morgades, el bisbe vilafranquí que el va coronar i anys després l'hauria d'excomunicar.

En una segona part, Porcel analitza l'estat de la qüestió en la celebració del centenari de Gaudí i el de Verdaguer, on reclama un paper més actiu de l'església en la remarca que té el catolicisme d'ambdós personatges i, a la

vegada, de la dimensió social del clericalisme d'homes com els Güell, els López, els Girona o els Arnús. Jo li recordaria a Baltasar Porcel el crit de Torras i Bages, aquell "Catalunya serà cristiana o no serà" i de com el tenim ara. ¿Podem parlar potser encara d'una branca cultural catalana beata i conservadora?

També exposa Porcel en aquesta segona part algunes opinions certament polèmiques, com la repetició temàtica i formal —"el cercol de ferro"—, la insistència en alguns aspectes, i també, a l'altra banda, l'extraordinari ús del llenguatge. Porcel fa una interpretació de la crisi dels darrers anys de Verdaguer i deixa a la cloenda dos interrogants prou directes i interessants sobre com se segueix la producció literària catalana des de la resta de l'Estat, amb referències a Menéndez y Pelayo, deixeble de Milà; i sobre com es llegeix, si és que es llegeix, Verdaguer en l'actualitat. En un apèndix hi ha encara sis documents, en concret dues entrevistes i quatre textos de records d'autors contemporanis.

En definitiva, aquest és un dels llibres més nous i originals —amb el complement del programa televisiu que el va articular— que s'han publicat en aquest Any Verdaguer, un convit a replantejar-se la visió i la lectura, si cal, del poeta de Folgueroles.

Tots els contes

Aplega els treballs de *Tots els contes* del 1984, *Crònica d'atabalades navegacions*, del 1971, *Reivindicació de la vídua Txing*, del 1979, *Les illes encantades*, del 1984, i altres de posteriors. Es tracta, per tant, d'una producció en especial centrada en els anys seixanta i setanta, quan només li era permès publicar a la premsa textos "literaris". Ara els aplega en tres apartats: «Les maniobres de l'amor» sobre temàtica eròtica, «Les ombres xineses», relats en els

quals es fa present l'esperit de la Xina i «La lluna vella», amb històries centrades en el seu entorn illenc.

En les paraules del pròleg Porcel parla del conte com a provatura i aproximació, però també com a plaer de l'instant, una llambregada que pot ser intensa. La síntesi la qualifica l'autor al pròleg com una de les seves obres majors.

D'aquest volum en podríem estar parlant hores, prou divers és el seu contingut, de forma i manera que potser valdrà més que aprofitem l'oportunitat de tenir Baltasar Porcel entre nosaltres per tal que en parli ell. Però potser la síntesi de tota aquesta voluntat entre cosmopolita i pairalista en pot ser el conte "Reivindicació de la vídua Txing"; allí hi trobarem, com a tots els altres contes però potser en conjunt i més condensat des de l'erudició i la manipulació bibliogràfica, fins a algunes gotes de realisme màgic, i també escapisme, entès com a joc de prestidigitació, encara amb referències situades entre les novel·les de Salgari, el còmic de temàtica orientalista i certes pel·lícules de gènere, amb referències que han esdevingut universals.

Tot això sense abandonar un cert to d'erudició disposat a justificar tota mena de notes imaginades, rere les quals s'amaguen, com ho fan rere bona part de l'obra del mestre Baltasar Porcel, una ben notable ironia aplicada al sentit del viure, a l'exercici de la supervivència quotidiana; una labor de resistència en la qual des de fa dècades i des dels més diversos mitjans de comunicació Baltasar Porcel ens ofereix la seva col·laboració.

J. S. i B.

(*) Text del parlament pronunciat el 18 de desembre del 2002 a l'auditori del Museu de Vilafranca, amb l'assistència de Baltasar

Porcel, de Miquel A. Torres, i del regidor de Cultura de l'Ajuntament de Vilafranca, Patro Recober, en un acte organitzat per la Biblioteca Torras i Bages.

Josep M. Rovira i Torner

SIMFONIES

Edició de l'autor. Vilafranca, Nadal 2002.

Des de fa com qui diu un quart de segle, el vilafranquí Josep Maria Rovira exerceix el costum de la felicitació nadalenca amb un breu aplec amb caire d'opuscle d'algunes de les seves composicions poètiques, tot sovint amb el complement d'algun dibuix del malaguanyat Josep Maria Parera d'entre els molts que van compartir en l'exercici de l'art. La sistemàtica el porta a espigolar d'entre la seva àmplia producció ben just cap a mitja dotzena de breus imatges poètiques que en el cas d'aquest Nadal retornen, revisades i amb la denominació *Simfonies*, de la labor poètica de l'any 1983, gairebé vint anys per a una temàtica que en la poesia de Josep M. Rovira és tan intemporal com enamorada.

Poesia narrativa i història d'un cert desencís, l'autor potser s'identifica amb el personatge que camina en la foscor, cerca alguna cosa imprecisa des del passat i li resulta fàcil o acceptable l'exercici de submergir-se en l'atmosfera dels solitaris, en el local del fum i el soroll, allí on troba tan sols una dona perduda en l'espai, justament ell que cerca el record d'un amor en un altre temps.

Talment com instantànies, en aquests poemes d'en Josep M. Rovira hi ha una penyor d'amor, les imatges tenen un deix infantil, són una mena de personificació, de joc primitiu, quan les coses eren totes molt més simples i els sentiments es mantenien, anaven a flor de pell. Com les notes musicals d'una cançó, el

poeta diu o creu que és una simfonia, però potser hi ha qui pensa que és sols una cançó d'infants.

Què en resulta de tot plegat? Potser la sensació d'una incapacitat, el resultat del desencís i l'absència, un conjunt amb un deix negatiu, el de les coses que han esdevingut impossibles, i el poeta en resulta un condemnat, condemnat al no res.

I en aquest aplec nadalenc, tot d'una un poema rar; situat al mig de l'estiu un crit desesperat en un entorn natural que sembla mort, com si el desastre ecològic se l'hagués emportat. Josep M. Rovira és habitualment poeta de tema mariner i no pas d'espais page-sos com aquí s'esdevé. El seu tema és de sempre pescador, mariner d'amor i no pas de peixos; però aquí no n'ha fet una transposició, no és una història de pagesia enamorada, és la breu crònica d'un desencís, portada per la desesperació d'un desamor que correspon al de la natura que ha acabat morint.

No hi mancarà, però, un darrer poema amb caire de confessió, el de l'amant, l'enamorat de tot el que l'envolta, l'apassionat del seu entorn. A l'altra banda del desencís tan sols es pot trobar aquell engrescament que mena del goig més absolut. Tot plegat el goig breu de l'exercici poètic il·lusionat i compartit.

J. M. L.

Lluís Via i Pagès

QUATRE RELATS DE NOU. LA FESTA I ELS CASTELLS EN LA LITERATURA MODERNISTA DE LLUÍS VIA I PAGES

Estudi introductori, biografia i edició crítica a cura de Joan Cuscó i Clarassó. Ed. Ramon Nadal. Vilafranca 2002.

Amb motiu de la celebració per part dels Castellers de Vilafranca dels quinze anys de castells de nou, la labor atenta de Joan Cuscó ha fet possible la recuperació de quatre textos castellers de l'escriptor vilafranquí Lluís Via, figura prou significada en l'espai literari modernista català, però malauradament mal coneguda i gens divulgada, ni tan sols en l'entorn penedesenc. D'aquí que l'alegria per aquesta edició correspongui a la necessitat de reivindicar la seva significada figura literària.

Així ho ha fet amb encert i atenció notable Joan Cuscó, qui, d'entrada i després de quatre mots d'Eloi Miralles, analitza amb cura l'acostament dels erudits i lletraferits al tema folklòric festamajorenc, des dels paràmetres romàntics fins a les perspectives noucentistes, amb complements bibliogràfics. El volum es clou amb un estudi més ampli sobre la biografia de Lluís Via, el seu paper en el modernisme i els paràmetres d'aquesta perspectiva literària, amb el complement encara d'una ben completa taula bibliogràfica de l'autor.

El cos central del volum, amb l'acompanyament d'algunes fotografies de diades castelleres de sant Fèlix a Vilafranca, el constitueixen quatre relats d'aquesta temàtica, un d'ells en les seves dues versions, escrits entre 1898 i 1919 i aplegats per Cuscó d'indrets ben diversos. En tots ells s'ha respectat estrictament l'ortografia, tot i que en alguns casos es tracta de versions finalment ajustades pel mateix autor a la normativa fabriana, tota

vegada que Via va morir el 1940. De forma que la cura de Cuscó en l'edició no fa referència a aspectes idiomàtics, sinó que afegeix notes sobre variants i a l'entorn d'aspectes de referència castellera.

En conjunt, però, una iniciativa ben notable que, acollida a la mateixa col·lecció que aplegava els poemes d'Anna Maria de Saavedra, ens hauria de fer preveure una continuïtat memorable en la divulgació —més aviat rescat de l'oblit— dels veritables mestres de la literatura contemporània penedesenca, un àmbit que porta dècades gairebé perdut en el somni dels justos. Ha arribat l'hora de l'edició popular d'una veritable antologia de pomes penedesenques?

J. S. i B.

Manuel Bofarull i Terrades

ORIGEN DELS NOMS GEOGRÀFICS DE CATALUNYA

Ed. Cossetània. Valls 2002.

L'inquiet i incansable consoci Manuel Bofarull tot i ser possiblement molt més conegut per la seva llarga labor d'estudi històric, referida en especial al segle XIX, i encara per les seves realitzacions transversals com a novel·lista, és també un constant entusiasta de

la toponímia i l'etimologia, com ho remarquen alguns treballs editats o la seva participació constant en les trobades i activitats del Grup d'Estudis Toponímics de l'IEP.

En aquesta oportunitat, però, ens ofereix una obra d'abast ben ampli, tota vegada que es refereix a la pràctica totalitat del territori català i, en justa conseqüència, amb una notable voluntat de divulgació si tenim en compte que acull sobre uns dos mil noms en gairebé dues-centes pàgines. El resultat és una obra de consulta ben amena, pensada per a un públic ampli —com l'autor ens indica en els mots introductoris— que es troba a mig camí entre el coneixement i la simple curiositat.

Aquesta voluntat de divulgació no és impediment, però, perquè Bofarull ens ofereixi un treball acurat, realitzat amb atenció, acompanyat de referències bibliogràfiques mínimes. Amb el detall complementari i digne d'agrair, d'adjuntar-hi indicacions que ens remetien a altres entrades que completen la informació. Potser és per això que en aquest llibre és possible articular un joc de curiositat consistent en anar saltant d'una referència a l'altra seguint les indicacions del mateix autor, un exercici, per altra banda, previsible per a un llibre que difícilment ofereix una lectura lineal.

J. M. L.